

Vrouwen, vrede en gender

Magda De Meyer, voorzitter Nederlandstalige Vrouwenraad

1. Vrouwenrechten als veiligheidskwestie

De overgang van oorlog naar vrede is een complex proces dat gelijktijdig ingrijpen op meerdere vlakken vereist: staatsrechtelijk, politiek, economisch, sociaal.... Eén van de belangrijke vernieuwingen om de overgang naar vrede en duurzame vrede te bewerkstellingen betreft de reorganisatie van de machtsrelaties in de samenleving. Deze zijn een essentieel onderdeel van het stabilisatieproces en een voorwaarde voor de mogelijke ontwikkeling en duurzame ontwikkeling van de samenleving en de staat.

Vrede vestigen gaat om meer dan militaire veiligheid en organisatie van verkiezingen. De logica van de oorlogsstrategie die uitgaat van het principe van geweld als middel om een doel te bereiken en van het beginsel van het recht van de sterkste moet vervangen worden door een logica van respect voor en bevorderen van mensenrechten, geweldloosheid en gelijkheid. Hierbij moet gestreefd worden naar 'maximalisatie van gelijkheid' voor alle leden van de bevolking: gelijke rechten, gelijke kansen, gelijke toegang tot goederen en diensten... .

De herschikking van de machtsrelaties tussen mannen en vrouwen en van de genderverhoudingen¹ is een integraal en noodzakelijk deel van dit proces. Zonder deze gelijkheid heeft het vredesproces weinig slaagkansen. Zoals John Stuart Mill destijds al vaststelde: het heeft geen zin om een samenleving die opnieuw opgebouwd moet worden te funderen en in te richten volgens de oude plannen en oude opvattingen.

Ook vanuit wetenschappelijk onderzoek is er meer dan voldoende bewijs dat duurzame vrede een inclusieve vrede moet zijn, waaraan vrouwen in gelijke mate moeten kunnen deelnemen. De vaststelling dat er een direct verband bestaat tussen gelijkheid voor vrouwen en mannen (rechten, status, kansen, waardering) en de stabiliteit of het oorlogsrisico van een samenleving werd recent nog uitgebreid gedocumenteerd in *Sex & World Peace*, een gezamenlijke publicatie van Valerie M. Hudson, Bonnie Ballif-Spanvill, Mary Caprioli & Chad. F. Emmett.

In deze uitermate interessante publicatie documenteren de onderzoekers vanuit verschillende perspectieven de verbanden die er bestaan tussen de status en positie van vrouwen in de samenleving, de manier waarop zij op het microniveau

¹ **Wat is gender?** Gender verwijst niet naar de biologische verschillen tussen vrouwen en mannen (= sekse), maar naar de maatschappelijke invulling en de sociaal-culturele constructie van de geslachten. In alle samenlevingen worden mannelijke en vrouwelijke rollen gecreëerd: opvattingen en waarden over wat passend is voor mannen en vrouwen, over wat 'vrouw-zijn' en 'man-zijn' betekenen. Deze (vaak niet verwoorde) normen beïnvloeden het denken over onszelf en anderen, onze gevoelens en onze handelingen. Deze rollen verschillen naar plaats en tijd. Gender heeft eveneens te maken met de (ongelijke) machtsverhoudingen tussen vrouwen en mannen en met een verschillende, ongelijke waardering voor het zogenaamd 'vrouwelijke' en het zogenaamd 'mannelijk'.

behandeld en gepercipieerd worden en het collectief handelen op macroniveau van een staat of gemeenschap. De auteurs stellen vast dat de individuele behandeling of beter gezegd misbehandeling van vrouwen doordringt in het collectieve gedrag van de gemeenschap of staat. Geweld op vrouwen op microniveau (in al zijn vormen) faciliteert gewelddadig gedrag op macroniveau. Empirisch onderzoek onder leiding van Mary Caprioli legde zelfs een statistisch direct en significant verband bloot tussen de gelijkheid voor vrouwen en mannen en de veiligheid/onveiligheid van een staat.

Zo stelde Caprioli vast dat staten waarin er een grotere gelijkheid tussen vrouwen en mannen bestaat minder geneigd zijn om te dreigen met geweld of om gewelddadig op te treden ingeval van interstatelijke conflicten en dat deze staten, indien ze betrokken zijn in een gewapend conflict, er minder toe neigen om het geweld te laten escaleren. Ze vond ditzelfde verband ook voor intrastatelijke conflicten. Staten met een grotere gelijkheid tussen vrouwen en mannen zijn minder betrokken bij burgeroorlogen.

Met haar onderzoek onderbouwt ze in cijfers de reeds eerder naar voren gebrachte analyse van M. Steven Fish, die in een artikel voor *World Politics* (55, 2002) stelde dat "de toonaangevende en onbetwiste dominantie ...van de man in relaties tussen mannen en vrouwen zichzelf herhaalt of dupliceert in de bredere samenleving en (zo) een cultuur creëert van dominantie, intolerantie en afhankelijkheid in het sociale en politieke leven."

De conclusie spreekt dan ook voor zich. Gendergelijkheid is niet enkel een kwestie van mensenrechten en vrijheden van vrouwen. Het is evenzeer een kwestie van nationale en internationale veiligheid. Staten die vrede willen bevorderen zouden hun inspanningen bijgevolg evengoed moeten focussen op het verbeteren van de status en positie van vrouwen in de samenleving en op een grotere participatie van vrouwen aan besluitvorming en beleid.

1.1. Resolutie 1325: een baanbrekend besluit

Deze vaststelling is niet nieuw. Al op 31 oktober 2000 werd het belang van gendergelijkheid en vrouwenrechten voor vredeskwesties internationaalrechtelijk bevestigd met de aanvaarding van resolutie 1325 over 'vrouwen, oorlog en vrede' door de VN Veiligheidsraad. Resolutie 1325 is in meerdere opzichten, maar ook daarom, een mijlpaal in de geschiedenis. De Veiligheidsraad erkent met dit besluit voor het eerst de genderdimensies van oorlog en vrede.

Het belang, de rol en rechten van vrouwen om op gelijke voet als mannen deel te nemen aan vredesonderhandelingen en aan de opbouw en heropbouw van de samenleving krijgt officiële erkenning. De VN Veiligheidsraad veroordeelt in de resolutie geweld en seksueel geweld op vrouwen en hij erkent dat verkrachting een oorlogswapen is. Hij benadrukt het belang van respect voor vrouwenrechten en van de participatie van vrouwen aan vredesprocessen en bevestigt dat een genderperspectief geïntegreerd² moet worden in alle initiatieven en programma's m.b.t. conflictpreventie en vredesopbouw.

² *Integratie van een genderperspectief.* Gender gaat over de machtsrelaties tussen beide seksen (=genderverhoudingen). Het integreren van een genderperspectief betekent bijgevolg: rekening houden met de

Resolutie 1325 opent nieuwe perspectieven en kansen om wereldwijd vrede en duurzame ontwikkeling te bevorderen. Een belangrijk aspect van de resolutie in dit opzicht is de focus op vrouwen als actor en als evenwaardige partner. Vrouwen zijn niet alleen maar slachtoffers, ze zijn ook en bovenal waardevolle en onmisbare spelers in het vredesproces. Daarom eist de resolutie dat alle betrokken actoren, in het bijzonder de Lidstaten en instellingen van de Verenigde Naties, initiatieven nemen om te verzekeren dat vrouwen een grotere rol krijgen in vredesprocessen, dat ze actiever betrokken worden bij het voorkomen van geweld en oorlog, bij onderhandelingen en bij de postconflict reconstructie van hun land. In al deze processen moet bovendien een genderperspectief worden geïntegreerd.

Drie bekommernissen staan hierbij centraal: participatie van vrouwen aan de besluitvorming en aan het beleid, preventie van geweld op vrouwen en meisjes en protectie van de rechten van vrouwen; en meer bepaald van de internationaal erkende mensenrechten en fundamentele vrijheden van vrouwen conform de bepalingen van o.a. het Verdrag tot uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (1979).

In combinatie met de directe verwijzingen naar het CEDAW-verdrag en naar de aanbevelingen van het Actieplatform van de Vierde Wereldvrouwenconferentie (Peking, 1995) verschaft de resolutie zo een algemeen beleidskader voor de ontwikkeling van een gelijke kansenbeleid voor vrouwen en mannen. Resolutie 1325 is een bijkomend instrument voor de bevordering van vrouwenrechten en van gendergelijkheid, maar ze is vooral ook een belangrijk instrument voor de realisatie van vrede en duurzame ontwikkeling van gemeenschappen en staten.

Dertien jaar na de aanvaarding van resolutie 1325 laat de uitvoering echter nog steeds sterk te wensen over. Dit ondanks het feit dat de VN Veiligheidsraad jaarlijks een stand van zaken opmaakt over de uitvoering van resolutie 1325 op het terrein en ondanks het feit dat de Veiligheidsraad sindsdien ook meerdere bijkomende ondersteunende resoluties³ heeft aangenomen.

Er werden in de loop van de tijd bovendien meerdere instrumenten ontwikkeld om de implementatie van resolutie 1325 te ondersteunen zoals het mechanisme van nationale actieplannen en de aanvaarding van indicatoren. Maar deze initiatieven situeren zich voornamelijk op het niveau van de Verenigde Naties en van de Veiligheidsraad, terwijl het vooral de Lidstaten en de actoren op het terrein zijn die er uitvoering aan moeten geven. En hier knelt het schoentje. Deze mechanismen worden niet of onvoldoende geïntegreerd in de praktijk van het beleid, ze zijn soms weinig bekend en de civiele actoren beschikken zelden over de nodige middelen om de politieke druk op te voeren.

Je hoeft maar te kijken naar de recente gebeurtenissen in bijvoorbeeld Libië, Tunesië, Egypte, Syrië, Mali, Oost-Congo, Afghanistan, Centraal Afrikaanse Republiek, Zuid Soedan... om dit te kunnen vaststellen. Welke plaats hebben

maatschappelijke positie van vrouwen en mannen, hun behoeften, prioriteiten, potentieel en strategieën, alsook met de evolutie van de genderverhoudingen gedurende het hele ontwikkelingsproces.

³ Dit zijn de resoluties 1820, 1888, 1889, 1960 en 2122 van de VN Veiligheidsraad.

vrouwen en vrouwenrechten hierin toebedeeld gekregen? Welke inspanningen zijn er gedaan om vrouwen en vrouwenorganisaties die ijveren voor universele mensenrechten en vrede, hun rechtmatige plaats aan de onderhandelingstafels, in de interim-regeringen, de constitutionele comités, ... te verzekeren? Met welk resultaat? Of vanuit een ander perspectief. Welke terugslag heeft dit veroorzaakt voor vrouwenrechten en voor de status, positie en kansen van vrouwen en meisjes in de samenleving? Welk (bijkomend) geweld heeft dit geïnduceerd? Welke kansen op vrede en ontwikkeling heeft men hierdoor laten liggen?

2. Rollen en positie van vrouwen in oorlog en vrede

Relaties en machtsverhoudingen tussen vrouwen en mannen en opvattingen over vrouwelijkheid en mannelijkheid (normen en percepties) bepalen hun respectievelijke rollen en positie in de samenleving. Dit geldt zowel in vreedestijd als in oorlogstijd. In de aanloop naar en tijdens de oorlog worden zogenaamde verschillen tussen vrouwen en mannen en tussen 'mannelijkheid' en vrouwelijkheid' extra in de verf gezet. Mannen en vrouwen, mannelijkheid en vrouwelijkheid worden eenzijdig gereduceerd tot enkele kenmerken die passen binnen de strategie van de oorlogsvoering. Manipulatie van de verhoudingen tussen vrouwen en mannen en van de genderverhoudingen is een essentieel deel van de strategie van de oorlogvoering.

De genderverhoudingen, vrouwenrechten en de machtsdeling tussen vrouwen en mannen worden door nationalistische verzetsbewegingen dan ook dikwijls ingezet als wapen in de strijd tegen de regerende macht; en met name om de morele legitimiteit van regeringen te ondermijnen. Dit wordt ook bevestigd in *Sex & World Peace* waarin gesteld wordt dat verzetsbewegingen zich op alle vlakken moeten kunnen legitimeren, ook op sociaal-cultureel gebied en op vlak van de verhoudingen tussen de seksen.

Vooral in genderongelijke samenlevingen - niet toevallig precies die samenlevingen die meer vatbaar zijn voor gewapende conflicten - legitimeert het verzet zich door te appelleren aan de private man-vrouw relaties en aan de nood om de traditionele hiërarchische man-vrouwverhoudingen, met een ondergeschikte positie voor vrouwen wel te verstaan, te herstellen. Het verklaart ook waarom de meeste massa opstanden of revoluties een belangrijke achteruitgang betekenen voor vrouwenrechten, zoals we recent in de zogenaamde Arabische lente ook opnieuw hebben kunnen vaststellen.

Zo is de cirkel rond. Oorlog bouwt op hiërarchische ongelijkheid waarbij uitgegaan wordt van het recht van de sterkste en de legitimiteit van geweld. Deze collectieve attitude en legitimatie op macroniveau wordt op haar beurt weer vertaald naar het microniveau. Oorlogen en burgeroorlogen gaan daarom gepaard met toenemende misogynie of vrouwenhaat, vooral in genderongelijke samenlevingen. Geen enkele samenleving is hier echter van gevrijwaard. Globaal wordt de in vreedestijd gangbare geringere waardering of zelfs misprijzen voor vrouwen en het zogenaamde 'vrouwelijke' of wat daarmee geassocieerd wordt, versterkt in oorlogstijd en in de aanloop naar de oorlog. Het verklaart waarom het geweld vrouwen extra hard treft, zowel naar omvang als naar aard en graad van brutaliteit.

Elisabeth Rehn en Ellen Johnson Sirleaf die in opdracht van de Verenigde Naties de wereld rondreisden voor de samenstelling van het baanbrekend rapport *Women, War and Peace* uit 2002 verwoordden het zo : "We zagen een continuüm van geweld dat het leven van vrouwen verwoest, tijdens en na de oorlog. Terugblikkend realiseren we ons hoe weinig we voorbereid waren op de enorme omvang van het geweld: het duizelingwekkend aantal vrouwen dat brutale verkrachtingen, seksuele uitbuiting, seksuele verminking, foltering en de vlucht tijdens de oorlog overleefd hadden. De immoraliteit en ontaardheid van de daden. En de totale uitsluiting van vrouwen uit vredesprocessen."

2.1. Vrouwen als slachtoffer van oorlog

In alle recente conflicten zijn vrouwen op grote schaal slachtoffer van (seksueel) geweld geworden. Dit is niet alleen te wijten aan de oorlogsomstandigheden. Vrouwen hebben niet dezelfde status als mannen in de samenleving. Tijdens gewapende conflicten nemen bestaande vormen van geweld en discriminatie van vrouwen en meisjes sterk toe en stijgt het seksueel geweld. Vrouwen en meisjes zijn kwetsbaar voor alle vormen van oorlogsgeweld, maar vooral voor seksuele uitbuiting en seksueel geweld: seksuele foltering, (groeps)verkrachting, gedwongen zwangerschap of abortus, (seksuele) slavernij, bewuste besmetting met aids, gedwongen prostitutie en mensenhandel....

Geweld en seksueel geweld op vrouwen en meisjes zijn geen nevenverschijnsel van de oorlog. Seksueel geweld is een doelbewuste strategie die niet alleen vrouwen, maar de hele gemeenschap treft. Door vrouwen en meisjes te verkrachten worden tegelijkertijd ook de mannen geraakt en raken de gezinnen, families en hele gemeenschappen ontwricht.

In samenhang met traditionele cultureel bepaalde opvattingen over vrouwen en vrouwelijkheid, worden deze vrouwen en meisjes immers on-huwbaar of verder ongeschikt voor het huwelijk. Op deze manier worden de leefbaarheid en de draagkracht van de gemeenschap (van de vijand) ondermijnd. Seksueel geweld is in burgeroorlogen ook een efficiënte strategie gebleken om gebieden te ontvolken, met als doel om vrij spel te krijgen voor illegale, maar lucratieve exploitatie en handel in grondstoffen of om bepaalde bevolkingsgroepen te verjagen. Voor de vrouwen en de meisjes rest het droeve lot van verstotenen van de gemeenschap: paria's die met of zonder ongewenste kinderen, bijzonder kwetsbaar zijn en die weinig of geen toekomstperspectieven hebben.

In de context van gewapende conflicten nemen ook mensenhandel en prostitutie sterk toe. Alweer zijn vooral vrouwen en kinderen hiervan het slachtoffer. Het gebrek aan openbare orde, justitie, politiediensten en grenscontroles creëert het kader waarbinnen mensenhandel kan groeien, maar ongelijkheid en winstbejag zijn de voedingsbodem van dit fenomeen. Vrouwen en meisjes worden gedwongen zich te prostitueren: ontvoerd en gebruikt als slaven die de troepen seksuele en andere diensten moeten verlenen. Of ze worden hiertoe gedreven door de nood om te overleven: prostitutie en 'seks als ruilmiddel' zijn een overlevingsstrategie om niet vermoord te worden of om een inkomen, voedsel of bescherming te verwerven.

Mensenhandel en prostitutie zijn echter niet alleen een zaak van misdaadbendes. Alle legers, rebellengroepen maar ook vredestroepen zijn hierbij betrokken, als 'consument' en soms ook als 'organisator'. De aanwezigheid van (vredes)troepen betekent helaas maar al te vaak een nieuwe impuls voor de mensenhandel, prostitutie en de seksindustrie. Het bewustzijn groeit dat dit niet aanvaardbaar is en de Verenigde Naties hebben de laatste jaren enkele schamele pogingen ondernomen om hier een eind aan te stellen. Feit blijft dat de Lidstaten die de vredestroepen 'leveren' weinig of niet bereid om hun 'burgers/soldaten' te laten onderwerpen aan het internationaal recht.

Het (seksueel) geweld op vrouwen houdt niet op met het zwijgen van de wapens. Daar zijn meerdere verklaringen voor zoals: toenemend geweld in het gezin door de terugkeer van gedemobiliseerde mannen; gemilitariseerde beeldvorming en attitudevorming van mannen, voor wie geweld en moord legitieme manieren van handelen en machtsuitoefening zijn; weinig of geen ordehandhaving; wetteloosheid en aanhoudende straffeloosheid; aanwezigheid van vredestroepen, die mensenhandel en prostitutie in stand houden; aanhoudende of versterkte opvattingen over ongelijkheid van vrouwen en mannen en de ongelijke machtsverdeling tussen de seksen.

De onderliggende oorzaak voor het aanhoudend geweld op vrouwen hangt fundamenteel samen met de niet of zelden in vraag gestelde alomtegenwoordige genderongelijkheid in de samenleving en met de aanhoudende als evident aanvaarde of ontkende discriminatie van vrouwen en het 'vrouwelijke': vooroordelen, ideeën en percepties, discriminatoire normen, attitudes, gedragingen, regelgeving en beleid. De idee dat vrouwen ongelijk en minderwaardig zijn doorkruist alle andere mogelijke redenen of verklaringen voor het aanhoudend geweld op vrouwen binnen een algemene context van afnemend geweld in de postconflict periode.

De gevolgen van de oorlog laten zich nog jarenlang voelen: de letsels die vrouwen oplopen zijn vaak blijvend (handicap, onvruchtbaarheid, hiv/aids...) en de trauma's of sociale stigma's als gevolg van verkrachting, ongewenste kinderen... blijven jaren nazinderen. Ze worden soms overgedragen op de volgende generaties en kunnen op hun beurt nieuwe conflicten voeden.

2.2. Vrouwen als actor in oorlogstijd

Vrouwen zijn belangrijk voor vrede. In zijn toespraak naar aanleiding van de adoptie van resolutie 1325 door de VN Veiligheidsraad verwoordde Kofi Annan, destijds VN Secretaris-Generaal, het als volgt: "Vrouwen kennen als geen ander de tol die conflicten eisen en ze zijn vaak ook beter dan mannen in staat om deze te voorkomen of op te lossen. Al generaties lang treden vrouwen op als pleitbezorgers voor de vrede, zowel in de private of huiselijke sfeer als in de bredere samenleving. Ze hebben een doorslaggevende rol gespeeld dankzij hun talent om bruggen te slaan in plaats van muren op te trekken. Ook zijn ze onvervangbaar gebleken bij het in stand houden van het maatschappelijk bestel wanneer gemeenschappen verscheurd raakten...".

Het dominante beeld van vrouwen als slachtoffer, als zwakke die beschermd moet worden is een deel van de (oorlogs)strategie om mannen tot actie aan te zetten en om hen over te halen hun leven op het spel te zetten. De bescherming

van vrouwen en kinderen is dan ook een steeds terugkerend en legitimerend element van de oorlogspropaganda. De werkelijkheid is evenwel verschillend. Het is waar dat vrouwen op talloze en verschillende manieren slachtoffer zijn van de oorlog. In de eerste plaats zijn ze echter 'actor': overlever, gezinshoofd, kostwinner, leidinggevende, verzorger, leraar, vredesactivist... én strijder. Het is een beeld dat buiten de feministische beweging moeilijk aan de man te brengen is. Hoe men het echter ook draait of keert: vrouwen zijn in de eerste plaats actieve en handelende subjecten in het maatschappelijk gebeuren, inclusief in de oorlog.

Vrouwen zijn actief betrokken bij de gewapende strijd en het oorlogsgebeuren. Als burger werken ze soms mee aan de verspreiding van haatboodschappen via de media of brengen ze hun kinderen haat voor de 'vijand' bij. Ze vechten mee in reguliere legers en in rebellengroepen. Uit onderzoek van Tsjeard Bouta (2005) blijkt dat hun aantal in beide groepen varieert tussen de 10 en 30 %. Dit is niet gering. Het is meer dan het percentage vrouwelijke parlementsleden in vele landen, toch komt dit niet in beeld. Vrouwen hebben binnen deze groepen verschillende functies en deze zijn niet beperkt tot zogenaamde 'vrouwenrollen' of 'vrouwenwerk'. Het klopt dat vrouwen en meisjes koken voor de troepen of functioneren als partner of seksslaaf. Ze zijn echter even actief als logistieke en administratieve kracht, als strijder, verkenners, spion... . De functies die vrouwen en meisjes in gewapende troepen opnemen zijn bovendien niet strikt te scheiden. Ze hebben meerdere rollen of functies tegelijkertijd .

Onderzoek van o.a. Dyan Mazurana en Susan McKay wees ook uit dat vrouwen en meisjes zich om dezelfde redenen als mannen en jongens aansluiten bij legers of rebellengroepen. Specifiek of typisch voor vrouwen en meisjes is wel het feit dat sommigen bij de rebellen of het verzet bescherming zoeken tegen de vigerende maatschappelijke discriminatie en tegen (privaat) intrafamiliaal geweld. Hun verwachtingen om via hun aansluiting bij gewapende groepen meer rechten en meer vrijheid te verwerven, worden echter zelden ingelost.

De oorlog brengt extra lasten, maar creëert ook (nieuwe) kansen voor vrouwen, vooral in samenlevingen die vrouwenrechten, vrijheid en gelijkheid voor vrouwen, onderdrukken. Door de al dan niet tijdelijke afwezigheid van mannen worden traditionele maatschappelijke rollen en arbeidsverdelingen tussen vrouwen en mannen doorbroken. Vrouwen krijgen meer toegang tot betaalde arbeid, verwerven meer autonomie, krijgen meer zeggenschap en een grotere rol in het publieke en sociale leven van de gemeenschap. Deze breuk met de traditie en de gangbare opvattingen over vrouwen en mannen opent ook perspectieven voor maatschappelijke verandering en voor meer seksegelijkheid.

Dit betekent evenwel niet dat vrouwen het gemakkelijk(er) hebben om te overleven. Hun arbeidslast neemt sterk toe in oorlogstijd. Vrouwen komen vaak alleen te staan aan het hoofd van het gezin of de familie. Dikwijls worden ze de enige kostwinner. Een positie die veelal extra bemoeilijkt wordt door bestaande discriminerende praktijken zoals beperkte of geen eigendomsrechten op grond van bezit van productiemiddelen. In de praktijk betekenen deze discriminaties voor vrouwen één van de grootste obstakels voor hun overleven en voor de kwaliteit van hun leven, zowel in oorlogstijd als in vreedstijd.

Bovendien maakt de oorlog de arbeid die vrouwen moeten verrichten om te overleven gevaarlijk en onzeker. Het werk op het land, de zorg voor het vee, de verkoop van producten, het halen van water, het zoeken van brandhout, de zorg voor de kinderen... stellen hen extra bloot aan het risico op seksueel geweld. De moeilijke omstandigheden waaronder de vrouwen moeten zien te overleven maakt hen tot een gemakkelijke 'prooi' voor allerlei vormen van misbruik. Het dwingt hen om slecht betaalde jobs in de informele sector te aanvaarden (de formele sector houdt vaak op te bestaan) of drijft hen in de armen van de handelaars in de prostitutie en de seksindustrie.

2.3. Rol van de vrouwenorganisaties

In oorlogstijd ontwikkelen vrouwen noodgedwongen nieuwe strategieën om te kunnen voorzien in hun eigen behoeften en in de behoeften van hun gezin, hun familie en van hun gemeenschap. Eén van deze strategieën is het zich verenigen binnen een al dan niet nieuw opgerichte vrouwenorganisaties.

Deze organisaties ontpoppen zich dikwijls al tijdens het gewapend conflict, maar ook na de oorlog als belangenverdedigers voor vrouwenrechten, vrede en ontwikkeling. Ze werken vaak intensief samen met internationale organisaties, ze ijveren voor respect voor mensen- en vrouwenrechten in vredesakkoorden, ze documenteren (seksueel) geweld op vrouwen en meisjes, ze moedigen vrouwen aan om deel te nemen aan verkiezingen, ze verenigen vrouwen om met één stem te spreken, ze onderhouden contacten met vrouwen van 'de andere groep', ze bemiddelen soms tussen de verschillende rivaliserende groepen, ze kennen en signaleren de noden en problemen van de bevolking,

Heel wat vrouwen en vrouwenorganisaties zijn actief betrokken bij informele vredesprocessen. Dit heeft deels te maken met de 'zorgende' rol van vrouwen en deels met het feit dat vele vrouwen en vrouwenorganisaties in oorlogstijd de rol en taken van publieke instellingen overnemen: zorg voor ouderen, zieken, ontheemden, vluchtelingen, onderwijs... . Vandaar is het een kleine stap naar collectieve belangenverdediging in de post-conflictperiode.

Dit informele vredeswerk van vrouwen en van vrouwenorganisaties aan de basis vertaalt zich echter zelden in een plaats aan de officiële onderhandelingstafels, in de overgangsinstituten of in de budgetten voor de heropbouw van de staat en de gemeenschap. De meeste officiële beleidsinstellingen en maatschappelijke structuren zijn geneigd om vrouwen uit te sluiten. Het is hierbij niet van wezenlijk belang of het vrede dan wel oorlog is. Uitsluiting van vrouwen uit de besluitvorming en de beleidsvoering gebeurt soms bewust, maar nog veel vaker verloopt dit proces onbewust: het hangt immers samen met de dominante en niet in vraag gestelde opvattingen en gewoontes (cultuur) binnen deze instellingen en in de ruimere samenleving.

Bij vredesonderhandelingen bijvoorbeeld, ligt de focus meestal eenzijdig op de vechtende partijen en op een militair vredesconcept dat quasi enkel gericht is op het doen zwijgen van de wapens en de verdeling van de macht onder de 'krijgsheren' of de vechtende partijen. Men vindt het vaak ook de normaalste zaak van de wereld om met alleen maar mannen of zo goed als alleen maar mannen – meer precies, machtige mannen die betrokken zijn in de strijd of met prestige of geld – te onderhandelen. Als gevolg hiervan worden vrouwen en

vrouwenorganisaties weinig of niet betrokken bij formele vredesprocessen. Maar wie zegt dat het paradigma van de prioriteit van het zwijgen de wapens om de oorlog te beëindigen vereist dat enkel of hoofdzakelijk met deze mannen onderhandeld moet worden? En is dit de juiste en enige benadering? Moet er niet ook op andere terreinen stappen voor vrede worden gezet?

Het is belangrijk dat vrouwenorganisaties betrokken worden bij vredesonderhandelingen. Vrouwenorganisaties verdedigen in eerste instantie de rechten en belangen van vrouwen, maar ze doen veel meer dan dat alleen. In alle conflicten zien we dat de vrouwenorganisaties een cruciale rol hebben voor het verlenen van steun en diensten aan de bevolking en voor de bevordering van mensenrechten in het algemeen en van vrouwenrechten in het bijzonder. Ze focussen daarbij veelal op empowerment en participatie van vrouwen en versterken zo de draagkracht en kansen van een gemeenschap op ontwikkeling.

Zowel op lokaal als op nationaal niveau zijn vrouwenorganisaties in vele gevallen de pioniers die vrouwen steunen, hen opleiden en hen een stem geven. Helaas zijn ze vaak ook de enigen en ze moeten het dikwijls stellen met weinig of geen middelen.

Vrouwenorganisaties investeren ook prioritair in de deelname van vrouwen aan het maatschappelijk en politieke leven en ze voeren actie om meer vrouwen bij de besluitvorming te betrekken. Ze ijveren voor de bescherming en promotie van rechten van vrouwen en zetten zich in voor preventie van geweld. Ze trekken zich het lot aan van de slachtoffers van geweld en ondernemen acties om een eind te stellen aan de straffeloosheid. Ze komen op voor de belangen van bijzonder kwetsbare en arme vrouwen en overleggen met andere vrouwen en organisaties over een gemeenschappelijk gedragen ontwikkelingsagenda. Zo leggen ze de basis voor een stevige en meer inclusieve civiele en politieke samenleving, wat essentieel is voor effectieve en duurzame heropbouw en ontwikkeling van de gemeenschap en de staat.

Op het symposium *Building peace, Empowering Women* (Wenen, 2006) beschreef de Macedonische minister van Buitenlandse Zaken, *Ilinka Mitreva*; de rol en het belang van vrouwen en vrouwenorganisaties voor de vrede in haar land als volgt: "Tijdens de vredesonderhandelingen waren het de vrouwen onder de topleiders die kozen voor het pad van de vrede. ... Ook de niet-gouvernementele organisaties die opkwamen voor vrouwenrechten hebben in die tijd hierin een belangrijke rol gehad. Ze organiseerden vele activiteiten waaronder rondetafels, publieke meetings en hulpacties voor behoeftigen. Bij al deze projecten waren vrouwen van verschillende 'etnische' achtergrond en oorsprong betrokken, die zo in contact bleven met elkaar, zelfs al hadden ze tegengestelde visies over wat er in hun land gebeurde. Het was niet gemakkelijk, maar het was onmisbaar; ze overbruggden de 'etnische' breuklijnen en droegen bij tot een snellere verzoening en meer tolerantie".

Vrouwenorganisaties zijn belangrijk voor de globale ontwikkeling van de samenleving en voor het algemene welzijn van de gemeenschap. De functies die vrouwenorganisaties vervullen zijn veelzijdig en reiken veel verder dan de belangenverdediging van vrouwen en sensibilisering voor vrouwenrechten. Ze verlenen diensten aan de bevolking, aan de armen, aan zorgbehoevenden, aan (plattelands)vrouwen, aan kinderen. Ze vullen de gaten in de maatschappelijke

dienstverlening om zodoende een antwoord te bieden op de problemen en noden van vrouwen, gezinnen, families en van de gemeenschap in het algemeen.

Hun dienstverlening en steun beslaat een breed spectrum van acties en steun: gaande van strijd en juridische steun voor vrouwenrechten, over diverse vormen van zorgverstrekking (gezondheidszorg, ouderenzorg, kinderopvang...), economische en concrete hulp (juridisch, medisch, voedsel...) tot onderwijs, beroepsopleidingen, mensenrechten- en vredeseducatie. Vrouwenorganisaties zijn een belangrijke speler en partner voor de sociaal-maatschappelijke ontwikkeling van de samenleving en dragen op belangrijke wijze bij tot het welzijn van de gemeenschap.

Vrouwenorganisaties nemen in vele gevallen ook het voortouw in het pleidooi en de inzet voor vrede. Niet zelden zijn ze pioniers die zich inzetten voor verzoening tussen de 'vijandige' groepen. In vele conflicten slagen ze er in om over 'grenzen' en specifieke belangen heen een gemeenschappelijke agenda op te stellen voor heropbouw van de samenleving en m.b.t. respect voor de rechten van vrouwen. Hun 'grensoverschrijdende' contacten met gelijkgezinde groepen verschaffen hen ook een betere globale kijk op de situatie. Via deze contacten krijgen ze oog voor de gemeenschappelijke problemen van de 'gewone' mensen, wat als verbindende factor werkt en waardoor de mythe van het vijandsbeeld gemakkelijker doorbroken kan worden. Op deze manier krijgen vrede en duurzame ontwikkeling een centrale plaats binnen de vrouwenbeweging en vrouwenrechtenstrijd.

Vrouwenorganisaties zijn partners in het democratiseringsproces: zij kunnen de uitvoering van Resolutie 1325 van de VN-Veiligheidsraad concreet mee vorm geven op het terrein. Ze brengen expertise in, ze beschikken over zeer veel informatie, ze treden op als 'waakhond', ze verwoorden de aspiraties van vrouwen als groep, ze faciliteren de dialoog met de civiele samenleving en ze promoten initiatieven voor vrouwenrechten en gendergelijkheid. Hun bijdrage aan vrede en ontwikkeling van de samenleving is van onschatbare waarde. Hun werk en projecten verdienen dan ook alle steun.

3. Vrouwenkracht is vredesmacht

3.1. Participatie en empowerment: voorwaarde voor duurzame vrede

Voor alle duidelijkheid is het belangrijk om vooreerst te vermelden dat de gelijke deelname van vrouwen aan vredesonderhandelingen en staatsontwikkeling, besluitvorming en beleid in de eerste plaats een kwestie is van uitvoering geven aan de universeel erkende mensenrechten. De instrumentalisering van vrouwenrechten is onder alle omstandigheden te verwerpen. Dit doet evenwel niets af aan het feit dat de gelijke deelname van vrouwen aan besluitvorming en beleid daarnaast belangrijk is voor de kwaliteit, de doelmatigheid en de doeltreffendheid van het beleid, voor de maatschappelijke ontwikkeling en voor vrede.

Participatie en empowerment van vrouwen zijn een voorwaarde voor duurzame vrede en ontwikkeling. Het is zelfs zo dat zonder gendergelijkheid en zonder de

gelijkheid van vrouwen en mannen duurzame vrede en ontwikkeling onmogelijk zijn. Ongelijkheid houdt niet enkel een bedreiging in voor de stabiliteit en veiligheid van een samenleving, het betekent tevens een ernstige belemmering voor de economische ontwikkeling van een land en voor de ontwikkeling van de capaciteiten van een gemeenschap in het algemeen.

Wie hier opnieuw het verband legt tussen gendergelijkheid, de status en veiligheid van vrouwen in een samenleving en de veiligheid of oorlogszucht van of binnen een staat, ziet al gauw in dat hier zelfs van noodzaak mag worden gesproken en dat deelname aan besluitvorming niet enkel een kwestie van aantallen is. Vanuit dit perspectief heeft het belang van de participatie van vrouwen niet zozeer te maken met sekse en met het aantal vrouwen dat deelneemt aan de besluitvorming dan wel met de vigerende genderopvattingen, genderrollen en met de bestaande genderverhoudingen die gelieerd zijn aan de seksen. Hoewel de ervaring leert dat 1/3de vertegenwoordiging een minimum is om op de besluitvorming en het beleid te kunnen wegen en om op vlak van gendergelijkheid v/m vooruitgang te kunnen boeken.

Gendergelijkheid en gelijke participatie van vrouwen aan het maatschappelijk gebeuren zijn belangrijk om te verzekeren dat het democratiseringsproces zich duurzaam kan verankeren in de samenleving. Voor wat het specifiek het vredesonderhandelingsproces zijn er verschillende redenen aan te halen. De deelname van vrouwen aan onderhandelingen bevordert het vredesproces op verschillende manieren. Zo heeft onderzoek aangetoond dat naar geslacht gemengde groepen waarin vrouwen en mannen op evenwichtige of gelijke wijze deelnemen aan onderhandelingen, betere resultaten boeken. Uit de ervaringen van op het terrein is ook gebleken dat vrouwen er beter in slagen om vanuit hun gemeenschappelijke belangen als vrouw coalities te vormen en bruggen te slaan over verdelende politieke, etnische of religieuze breuklijnen heen.

De gelijke inbreng van vrouwen in alle fasen en facetten van het vredesproces is ook belangrijk om ervoor te zorgen dat de 'vredesakkoorden' niet alleen de belangen van de 'krijgsheren' en 'machtigen' rond de tafel weergeven, maar ook de belangen en prioriteiten van de bevolking, inclusief deze van vrouwen. Meer participatie van vrouwen en vrouwenorganisaties aan de onderhandelingen zorgt er voor dat vredesakkoorden duurzamer en breder gedragen worden. De verklaring hiervoor ligt in het feit dat vrouwen vanuit hun rol en positie in de samenleving de belangen van een grote bevolkingsgroep weerspiegelen.

Vrouwen dragen op een andere manier bij aan het vredesproces omdat ze een andere, een eigen en specifieke positie bekleden in de samenleving en omdat ze de oorlog veelal anders ervaren hebben. Ze schuiven dan ook andere prioriteiten naar voren dan 'de mannen' aan de onderhandelingstafel. Ze vertegenwoordigen immers andere belangen(groepen) en ze zetten ook genderkwesties op de agenda. In de praktijk geven ze vanuit hun zorgende rol in de samenleving voorrang aan zaken zoals armoedebestrijding, onderwijs en respect voor mensenrechten als prioriteiten voor de heropbouw van het land. Ze brengen ook kwesties van vrouwenrechten, geweld en zorg voor de slachtoffers van seksueel geweld ter sprake.

Participatie van vrouwen is van wezenlijk belang om ervoor te zorgen dat in afspraken over vrede en heropbouw rekening gehouden wordt met de noden en

specifieke behoeften van vrouwen. Het is helaas in vele gevallen nog steeds de enige manier om erover te waken dat rechten van vrouwen op de agenda gezet worden, zowel op korte als lange termijn. Zo is de deelname van vrouwen aan processen zoals het (her)schrijven van de grondwet en het opstellen van wetgeving is van essentieel belang gebleken voor de veiligstelling van de belangen en rechten van vrouwen op lange termijn.

De uitsluiting van vrouwen uit formele vredesprocessen betekent de facto niet alleen een bedreiging voor de rechten en belangen van vrouwen, het ondermijnt ook op ernstige wijze de kans op een stabiele vrede en duurzame ontwikkeling. Het is daarom belangrijk om ook binnen deze beleidsdomeinen initiatieven te nemen die gendergelijkheid, gelijke rechten en kansen voor vrouwen en mannen vooropstellen en promoten en die vrouwen de middelen verschaffen om op gelijke manier deel te nemen aan alle facetten van de heropbouw van het land en op alle domeinen van het maatschappelijk leven.

Het empoweren vrouwen via wetgeving, specifieke programma's en de instelling van officiële structuren voor de bevordering van de gelijkheid vrouw/man verschaffen samen met het voorzien van voldoende budgetten en structurele ondersteuning van de vrouwenorganisaties, de sleutels voor dit beleid. Deze organisaties hebben immers een spilfunctie voor het bevorderen van vrouwenrechten, gendergelijkheid en vrede.

Door ruimte te creëren voor de belangen van vrouwen en voor de participatie van vrouwenbelangenorganisaties worden de fundamentele voorwaarden voor een meer gelijke, meer rechtvaardige en meer vreedzame samenleving gelegd. De nadruk op respect voor mensenrechten, gendergelijkheid en participatie van vrouwen opent een ander en ruimer perspectief op het vredesproces en op de maatschappelijke ontwikkeling. Een perspectief dat ook ruimte schept voor het vele 'plaatselijke' vredeswerk van vrouwen in de gemeenschap en dat beter beantwoordt aan de behoeften van de bevolking.

Empowerment en participatie van vrouwen is de enige manier om de vicieuze cirkel van het belonen van geweld in vredesakkoorden te doorbreken, om vrede te bewerkstelligen, om het democratiseringsproces volwaardig te verankeren in de samenleving en om zo tegemoet te komen aan een van de voorwaarden voor duurzame ontwikkeling.

3.2. Participatie als tool voor empowerment: een verkenning

Resolutie 1325 van de VN Veiligheidsraad bepaalt dat staten alle mogelijke maatregelen moeten nemen om de deelname van vrouwen aan besluitvorming en alle facetten van het vredesproces te verzekeren. Dit realiseren vereist dat er meerdere initiatieven genomen worden, op verschillende beleidsdomeinen en op verschillende beleidsniveaus. Zowel de overheden als de civiele actoren hebben hierin een rol.

De ervaring leert dat quota een zeer efficiënt instrument zijn om de deelname van vrouwen aan het beleid te verzekeren. In vele gevallen zijn ze ook het enige instrument dat de garantie biedt dat vrouwen zullen kunnen deelnemen aan de politieke en andere besluitvorming. Uit de wereldwijde praktijk blijkt dat enkel in landen met quota voor politieke besluitvorming vrouwen de kritische massa van

1/3de vertegenwoordiging bereikt hebben. Quota verzekeren echter enkel een numerieke vertegenwoordiging. Ze bieden geen garantie op een belangrijke beleidsimpact. De ervaring leert dat voor een reële verandering van het vermogen van vrouwen om de besluitvorming te beïnvloeden wijzigingen in de organisatie en in dienstverlening van deze structuren nodig zijn.

Het komt erop aan een genderperspectief te integreren in de structuren, het beleid en de dienstverlening, met het oog op het realiseren van gelijkheid binnen deze instellingen. Hiertoe moeten 'onzichtbare' discriminaties opgeheven worden, moeten de instellingen gelijk toegankelijk zijn voor vrouwen en mannen en moet hun dienstverlening ook tegemoetkomen aan de verwachtingen, rechten en (specifieke) behoeften van vrouwen.

Gelijke participatie van vrouwen aan de besluitvorming en het beleid heeft evenzeer te maken met het vermogen van vrouwen om te kunnen wegen op de besluitvorming en het beleid. Hier komen verschillende aspecten van de genderverhoudingen in beeld zoals bijvoorbeeld de gepercipieerde status en autoriteit van een persoon in samenhang met haar of zijn geslacht of de verspreiding van seksistische opvattingen onder de betrokken actoren. Daarnaast spelen ook de gangbare praktijk en cultuur binnen een instelling een rol. Bijvoorbeeld de gewoonte om achteraf op café verder afspraken te maken of om vergaderingen te beleggen op uren die vrouwen slecht uitkomen.

Wetgeving en interne reglementering van instellingen vormen soms ook een belemmering voor vrouwen. Bijvoorbeeld omdat vrouwen fysiek niet in aanmerking komen voor toetreding of omdat ze moeilijker of niet kunnen beantwoorden aan de voorwaarden voor promotie. Dit is belangrijk want gelijke participatie is onmogelijk zonder de garantie dat vrouwen (kunnen) doorstromen naar alle functies en alle niveaus van de besluitvorming, inclusief topfuncties in de regering, de rechterlijke macht, de verschillende beroepsgroepen en in de samenleving als geheel.

Dit is een kwestie van regelgeving, maar het is vooral ook een kwestie van veranderingen in attitudes en in gedrag. Dit vergt o.a. investeren in onderwijs dat van bevorderen van gelijkheid tussen vrouwen en mannen zijn uitgangspunt maakt, naast ruime maatschappelijke vorming en sensibilisering voor respect voor de mensenrechten, vrouwenrechten, gelijkheid... en ondersteuning van vrouwenorganisaties. Attitudeverandering is een proces dat tijd vergt, maar in de postconflict periode, inclusief in tijden van vrede, moeten hiertoe belangrijke inspanningen geleverd worden. Het is hier dat de fundamentele voor vrede en voor de toekomstige ontwikkeling van de samenleving en de staat grotendeels opnieuw gelegd worden.

De deelname van vrouwen aan vrede plaatst het beleid voor drie algemene uitdagingen. In de eerste plaats moeten er initiatieven genomen worden om te verzekeren dat meer vrouwen deelnemen aan besluitvorming en om te verzekeren dat ze meer kunnen wegen op het beleid van de internationale instellingen en van de wetgevende, juridische en uitvoerende macht van staten. Hiertoe zijn zowel wetgevende als andere maatregelen en initiatieven noodzakelijk. Daarnaast moeten er maatregelen genomen worden die organisatorische wijzigingen in de structuren en de dienstverlening van de instellingen aanbrengen. Ten slotte moeten er maatregelen getroffen worden die

structureel verzekeren dat lokale vredesinitiatieven van vrouwenorganisaties tijdig en op middellange en lange termijn gefinancierd kunnen worden. Deze drie zaken hangen nauw samen.

Los van de vraag over welk type instelling het gaat – of het nu een politieke partij, een parlement, een regering, de rechterlijke macht, het leger, de politie, de administratie, het diplomatenkorps, waarheidscommissies... betreft– kunnen er een aantal 'gemeenschappelijke' strategieën geïdentificeerd worden om de gelijke participatie van vrouwen aan de besluitvorming en het beleid bevorderen. Deze moeten gezien worden als deel uitmakend van een geheel: een samenhangend beleid dat de gelijkheid voor vrouwen en mannen wenst te bevorderen en dat daarom in alle beleid een genderperspectief integreert.

Om de inbreng van vrouwen in vredesprocessen te bevorderen werden tien gemeenschappelijke strategieën geïdentificeerd: normatieve wijzigingen via wetten, statuten en reglementen; procedurele wijzigingen waardoor instellingen gelijk toegankelijk worden voor vrouwen; positieve acties om meer vrouwen aan te trekken en toe te laten tot alle functies op alle niveaus; institutionele wijzigingen die het intern democratiseringsproces ondersteunen, discriminatie van vrouwen in het beleid aanpakken en die attitudeveranderingen bewerkstelligen; naar geslacht opgesplitste dataverzameling, analyse en publicatie als basis voor het beleid; maatregelen om democratisch onderwijs te bevorderen met gelijke toegang voor meisjes en jongens en gendertraining voor het onderwijzend personeel; steun voor informele vredesprocessen tijdens en het conflict en parallel met formele vredesprocessen; aangehouden acties om de bevolking te informeren over mensenrechten, vrouwenrechten en gelijkheid; opzetten van instellingen en programma's voor de bevordering van de gelijkheid en van gendermainstreaming in het overheidsbeleid, de vrouwenorganisaties die actief zijn op vlak van vrede identificeren en steunen.

3.3. Rol van de Vrouwenraad

Resolutie 1325 en haar volgresoluties betekenen kansen voor gendergelijkheid en vrede, maar deze kansen moeten wel aangegrepen worden. En hier knelt het schoentje. Hoewel resolutie 1325 juridisch bindend is komen de Lidstaten en hun deelstaten, Vlaanderen bijvoorbeeld, hun verplichtingen niet of onvoldoende na. Eén van de redenen hiertoe ligt misschien wel in het feit dat aan thematische besluiten van de VN Veiligheidsraad voorlopig geen sancties gekoppeld zijn. De uitvoering berust grotendeels op goodwill en deze moet aangemoedigd worden.

De ervaring leert dat de druk voor het implementeren van deze besluiten vanuit de civiele samenleving moet komen. De wereldwijde vrouwenrechten- en vrouwenvredesbeweging neemt dit al meer dan 10 jaar ter harte. Voor België neemt de Nederlandstalige Vrouwenraad deze rol op zich. Onze inzet voor vrede en vrouwenrechten sluit naadloos aan bij onze koepelfunctie en bij onze uitgangspunten: respect voor de universele mensenrechten en vrijheden van vrouwen, solidariteit met vrouwen (hier en wereldwijd), vrede en duurzame ontwikkeling bevorderen.

Sinds begin 2001 heeft de Vrouwenraad verschillende activiteiten en coalities opgezet voor de uitvoering van resolutie 1325, zowel binnen als buiten de vrouwenbeweging. Structurele instanties die bevoegd zijn voor het bevorderen

van de gendergelijkheid v/m zoals de Commissie Vrouwen en Ontwikkeling, het Instituut voor de Gelijkheid voor Vrouwen en Mannen en het Adviescomité gelijke kansen voor vrouwen en mannen van de senaat zijn belangrijke bondgenoten in deze strijd. Maar ook met de vredesbeweging en met diverse individuele parlementsleden is er contact en samenwerking geweest.

Doorheen deze activiteiten werden verschillende aspecten van het thema van 'vrouwen, gender, oorlog en vrede' verder uitgediept. Inhoudelijk werd hierbij steeds de nadruk gelegd op het belang van gelijke participatie. Gelijke deelname van vrouwen aan het beleid en de besluitvorming is immers de sleutel, en de praktijk wijst dit uit, tot respect voor de mensenrechten van vrouwen, tot preventie van geweld op vrouwen en tot vrede.

Jarenlange inzet bleef niet zonder resultaat. In 2009 aanvaarde de Belgische regering een eigen Nationaal Actieplan (NAP) in uitvoering van resolutie 1325. Dit plan werd in mei 2009 voorgesteld aan het publiek. Aan de opzet en theoretische uitwerking van plan viel weinig op te merken, maar er was geen begroting gekoppeld aan het plan en ook de opvolgingsmechanismen waren eerder vaag. Daarom nam de Vrouwenraad reeds in september 2009 het initiatief om het 'Platform 1325' op te richten, een groepering van verschillende organisaties en instellingen met gouvernementele en niet-gouvernementele achtergrond, met als doel om de uitvoering van het NAP op te volgen en bij te sturen en om via publieke acties politieke wil te genereren en te sensibiliseren voor het belang van een correcte uitvoering van resolutie 1325.

Om zijn rol waar te maken voert Platform 1325 publieke actie en ontwikkelde het een set van gemeenschappelijk gedragen doelstellingen en een gemeenschappelijke visietekst en. Onder de noemer 'Vrouwenkracht is Vredesmacht' werden er meerdere concrete acties en terugkerende campagnes uitgewerkt zoals 'Zoek uw vredesvrouw' en 'Op 31 oktober dragen wij een witte klapproos'. Verder is er website www.vrouwenkracht.net en het Facebook profiel 'vrouwenkracht is vredesmacht' die sensibiliseren voor vrouwen en vrede en die regelmatig ge-updatet worden.

In 2013 werden daar de publicatie van de brochure 'Aan de slag met resolutie 1325' en de campagne 'Laat 100.000 witte klapprozen bloeien' aan toegevoegd, waarmee we niet alleen witte klapprozen willen laten bloeien maar ook kleine projecten voor vrouwen in oorlogsgebieden steunen. Witte klapprozen als symbool voor de positie van vrouwen in oorlog: kwetsbaar voor geweld, maar krachtig in hun overlevingsdrang. Het grote gevaar van zo'n resolutie, hoe belangrijk ook haar intentie, is dat ze dode letter blijft. Meer dan 13 jaar na de uitvaardiging van Resolutie 1325 is dat gevaar nog steeds niet bezworen.

4. Enkele feiten en cijfers

4.1. Over vredesonderhandelingen

- ✓ *De betrokkenheid van vrouwen bij vredesonderhandelingen blijft anekdotisch. Slechts 7,6 % van de onderhandelaars, 3,2 % van de bemiddelaars, 5,5 % van de getuigen en 2,5 % van de ondertekenende partijen in 24 grote vredesprocessen na 1992 waren vrouwen. (I)*
- ✓ *Onderzoek van UNIFEM van 585 vredesakkoorden onthulde dat slechts 92*

vredesakkoorden, of 16 %, melding maken van vrouwen of gender. (I)

- ✓ Tot vandaag hebben de Verenigde Naties nog nooit een vrouw als hoofdonderhandelaar van een vredesmissie aangeduid. (II)

4.2. Over politieke besluitvorming

- ✓ In 2010 hebben 43 landen de door de VN in het begin van de jaren '90 geformuleerde doelstelling van 30 % vrouwen in het parlement bereikt. Wereldwijd zetelen 19,1 % vrouwen in de parlementen. Een lichte terugval t.o.v. 2009, maar nog steeds een verbetering t.o.v. 2000. In de helft van nieuw samengestelde kamers in 2010 werd vooruitgang geboekt en werden meer vrouwen verkozen, maar in 28,9 % van de gevallen is er sprake van achteruitgang. (III)
- ✓ Vrouwen zijn in de 'minderheid' als Belgische vertegenwoordigers in het buitenland, ze zijn vaker contractueel tewerkgesteld en bezetten minder topposities. Eind 2010 bedroeg de globale verhouding globaal 73 % mannen tegenover 27 % vrouwen, met een verhouding van 78;63 % mannen tegenover 21,37 % vrouwen bij statutair benoemden en van 51,23 % vrouwen tegenover 48,67 % mannen bij contractueel aangestelden. Ook qua functie zijn er grote verschillen. Slechts 77 van de 434 diplomaten (17,74 %), 11 van de 119 ambassadeurs en consuls-generaal (9,2 %) en 10 (14,49 %) van de 69 attachés ontwikkelingssamenwerking zijn vrouwen. (V)

4.3. Over budgetten en beleid

- ✓ In 2011 beschikte UN Women over een budget van 235 miljoen dollar. (VI) In 2010 stegen de militaire uitgaven verder met 1,3 % tot 1.630 miljard dollar. (VII)
- ✓ Uit UNIFEM onderzoek van 'postconflict needs assessments' blijkt dat 36 % van de toelichtingen bij de begroting melding maken van gender, maar aan slechts 16 % daarvan zijn ook concrete doelstellingen, outputs of indicatoren gekoppeld en minder dan 8 % van de budgetvoorstellen bevatten ook maatregelen die tegemoetkomen aan de specifieke behoeften van vrouwen. (II)
- ✓ Eind 2011 hadden 34 landen een Nationaal Actieplan voor de uitvoering van Resolutie 1325.

4.4. Over (seksueel) geweld

- ✓ Globaal worden wereldwijd tot 70 % (7 op 10) vrouwen slachtoffer van fysiek en/of seksueel geweld door mannen. Geweld is een belangrijke oorzaak van handicap en mortaliteit bij meisjes en vrouwen tussen 15 en 44 jaar. (II)⁴
- ✓ Van de 300 vredesakkoorden (m.b.t. 45 conflicten van na 1989) die UNIFEM onderzocht, vermelden slechts 18 akkoorden seksueel geweld. (I)
- ✓ Seksueel geweld is de minst veroordeelde oorlogsmisdaad. Achttien

⁴ Bronnen: (I) Diaz, Pablo Castillo et al. (2010) 'Women's Participation in Peace Negotiations', UNIFEM; (II) Website UN Women – Gender Issues: Women, War and Peace and VAW, Facts and Figures, January 2012; (III) Interparlementaire Unie (2010) 'Women in Parliament. The Year in Perspective', IPU; (IV) Peacewomen-Themes: General, Women, Peace and Security: National Implementation; (V) Belgische Senaat, wetgevingsstuk nr. 5–867/1, voorstel van resolutie Sabine de Betune, 18 maart 2011; (VI) Michelle Bachelet, Statement at the 2012 First Regular Session of UN Women Executive Board, January 24th 2012, website UN Women; (VII) Sipri jaarboek 2011

uitspraken van het Internationaal Straftribunaal voor ex-Joegoslavië hadden te maken met seksueel geweld. Het aantal is nog lager voor de andere hoven: 8 voor het Internationaal Straftribunaal voor Rwanda en 6 voor het Bijzondere Hof voor Sierra Leone. (II)

5. Verder lezen

Bouta, Tjeard; Frerks, Georg en Bannon Ian (2005), *Gender, Conflict and Development*, The World Bank.

Denham, Tara (2008), *Police Reform and Gender*, DCAF, OSCE/ ODIHR, UN INSTRAW.

Fonds des Nations Unies pour la population (2010), *Conflicts, crises et renouveau: changement au fil des générations*, Etat de la population mondiale 2010, UNFPA.

Genderforce (2007), *Good and Bad Examples. Lessons learned from working with United Nations Resolution 1325 in International Missions*, Genderforce.

Hudson, Valerie M.;Ballif-Spanvill, Bonnie; Caprioli, Mary & Emmet, Chad F. (2012), *Sex & World Peace*, Columbia University Press.

Naraghi Anderlini, Sanam; Tirman, John; et. al. (2010), *What the Women Say. Participation and UNSCR 1325? A Case Study Assessment*, International Civil Society Action Network and the MIT Center for International Studies.

Moser, Annelise, 2007, *Women Building Peace and Preventing Sexual Violence in Conflict-Affected Contexts: A Review of Community-Based Approaches*, UNIFEM

OECD, Development Assistance Committee, Working Party on Gender Equality (2003), *Conflict, Peace-Building, Disarmament, Security, Gender Equality Tip Sheets*, OECD.

Poppe, Maggi (2010), *Resolutie 1325 van de VN-Veiligheidsraad uitvoeren in Vlaanderen. Handboek voor parlementairen en het beleid*, Nederlandstalige Vrouwenraad

Quast, Shelby (2008), *Justice Reform and Gender. Gender and Security Sector Reform Toolkit*, Eds. Megan Bastick and Kristin Vasalek, DCAF, OSCE/ODIHR, UN INSTRAW

Rehn, Elisabeth & Johnson Sirleaf, Ellen (2002), *Women, War and Peace. The Independent Experts' Assessment on the Impact of Armed Conflict on Women and Women's role in Peace-Building*, Progress of the World's Women 2002 (Volume 1), UNIFEM.

UNIFEM (2010), *Resources on Women, Peace and Security*, UNIFEM (part of UN Women).

UNIFEM (2006), *CEDAW and Security Council Resolution 1325: A Quick Guide*, Women, Peace & Security, UNIFEM.

United Nations (2002), *Women Peace and Security. Study submitted by the Secretary-General pursuant to Security Council Resolution 1325 (2000) and Report on Women, Peace and Security (S/2002/1154)*, United Nations.